

# GÖRÜNTÜYE YASAK MI? GERÇEĞİ GÖLGELEYEN GÖRÜNTÜ MÜ?

Öğr.Gör.Dr. A. Poyraz GÜRSON\*

## ÖZET

*Türk medyasının etik kurallar ve mevzuat açısından eski görüntülerin benzer yeni haberlerde kullanılması konusunda yeterince hazırlıklı olmadığı makalede tespit edilmeye çalışılmaktadır.*

*"Enformasyon kirliliği" kavramının tartışıldığı günümüzde bazı eski görüntülerin ilgili (ya da ilgisiz) çok sayıda yeni haberde tekrar yayınlanması bilinçli (ya da bilinçsiz) olarak kamu oyunu yanıltabilir. Böyle bir yayıncılık anlayışı zaten sorunlu olan 'gerçek' in doğasını daha da karmaşık bir hale getirecektir. Olay anını yansıtmayan görüntülerin, arşiv görüntüsü oldukları belirtilmeden kullanılması habercilik ahlakına ve haberin 'yenilik' ilkesine aykırıdır.*

***Anahtar Sözcükler:** Mahkeme Görüntüleri, Görsel Habercilik, Görüntülerin Etkileme Gücü, YenidenYargılanma, Gazetecilik Etiği.*

## ABSTRACT

*It's aimed to determine in the article that Turkish media is not prepared enough on usage of ex-images in similar fresh news in the legislative field and ethic rules of journalism.*

*In the view of contemporary discussions on the concept of "Information pollution", it may be misleading for public opinion to publish ex-images conscionsly (or unconscionsly) in related or irrelevant fresh news. Such a publishment policy will convert the problematic nature of 'truth' in a more complicated frame. It's contrary to the principle of innovation of news and courier's ethics utilization of images which do not reflect the moment of act without stated.*

***Keywords:** Images of court, Visual communication, Impression of Images, Rejudgement, Media ethichs.*

## GİRİŞ

Fotoğraf ve görüntü hiç kuşkusuz yazılı ya da sözsel bir iletiyi daha anlamlı ve somut kılmaya yarayan unsurlardır. İletinin aktarımında doğrudan ve önemli bir etkiyi sahip olan görüntülü unsurların sunumu için hukuki ve etik bazı kuralların yürürlükte olması, yanlış haberciliğin ve görüntü bombardımanıya perçinlenen 'enformatik cehalet'in (Avcı, 1999) önlenmesi için elzemdir.

\* Atılım Üniversitesi İşletme Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü

Yukarıdaki açıklamalar bağlamında 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu (TCK) ile mahkemelerde fotoğraf ve kamera çekimi hakim kararına bırakılmıştır.

### **Türk Basın Tarihinde Mahkeme Görüntüleri**

Türk basın tarihinde mahkeme görüntülerine yasak getiren uygulamalar daha önce de yaşanmıştır. 1960'ta Yassıada Mahkemeleri'nde fotoğraf makinelerinin kullanılmasına izin verilmediğinden, basın kuruluşları karikatürist ve çizerleri görüntü almak amacıyla görevlendirilmişlerdir. Bedri KORAMAN mahkeme salonlarında karakalem çizim yapan ilk çizer olarak tarih yapıtlarında kendisine bir yer edinmiştir (Gülmez, 2005: 20-21).

### **Basın Tarihinde Yeni Bir Dönem**

Daha önceki dönemlerde belirli bazı mahkemeleri kapsayan bu uygulamanın tüm duruşmaları, bir başka ifadeyle geneli kapsamaması durumunda bazı sıkıntılarla karşılaşılabilirdiği dikkatleri çekmektedir.

Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 286. maddesinin 1. fıkrasında "Soruşturma ve kovuşturma işlemleri sırasında ses ve görüntüleri yetkisiz olarak kayda alan veya nakleden kişinin, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Basın kuruluşları görüntü boşluğunu doldurmak için çizerleri görevlendirmeye başlamışlardır. Milliyet gazetesi, Yeni Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 01 Haziran 2005 tarihinde gerçekleşen, Sümerbank'ın eski sahibi Hayyam Gariboğlu'nun 27 yıl hapis ve 107 trilyon para cezasına mahkum olduğu duruşmayı bir çizerle görüntülemiştir. A.B.D.'de de benzer bir uygulamanın sürdürüldüğü bilinmektedir.

### **Kanun Maddesi Üzerine Tartışma**

Yasa koyucu, söz konusu ceza hükmünün mahkeme heyetinin rahat çalışması için mi, duruşmaya katılan bireylerin teşirini engellemek için mi yürürlüğe girdiği konusunda herhangi bir bilgi içermemektedir.

Öte yandan basın kuruluşlarının herhangi bir olayla ilgili geçmişte çekilmiş görüntülerin yeni haber metinlerinde görsel malzeme olarak tekrar tekrar kullanılması durumunda hukuki yaptırımla karşılaşılıp karşılaşılmayacağı konusu da muallaktır.

### **Terör Örgütü Ele Başı Yeniden Yargılanırsa...**

Huxley'den ödünç alınan sözlerle pasifliğe ve egoizme sürüklenecek kadar enformasyon yağmuruna tutulduğumuz (Postman, 2004: 8) 2000'lerde

görüntünün doğrudan ve çoğu kez karşı konulmaz bir etkileme gücü bulunduğu bilinmektedir (Avcı, 1999: 95).

Görüntünün son derece önem kazandığına dair bu değerlendirmelerin ışığında, terörist örgüt ele başı Abdullah Öcalan'ın yeniden yargılanması durumunda, olası mahkemenin görüntülerinin basına yansiyip yansımayacağı merak konusudur. Öncelikle hukuki çerçevesini irdeleyerek konuyu tartışmaya açmanın uygun olacağı değerlendirilmektedir. Bilindiği üzere her şey AIHM'nin verdiği kararlar bir kişinin AIHS'nin bağımsızlık ve tarafsızlık koşullarını yerine getirmeyen bir mahkeme tarafından mahkum edildiği durumda, talep edilmesi halinde yeniden yargılanmanın veya davanın yeniden açılmasının prensip olarak, ihlali gidermenin uygun olduğu değerlendirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Uygulamada yargılanmanın aksayan konusunun bulunduğu nokta (aksaklığın meydana geldiği an) dondurulmakta, duruşma aynı noktada bu aksaklıklar meydana gelmeseydi, ne olacak ise o duruma getirilerek yeniden yargılanmanın o noktadan itibaren başlatılmasına hükmedilmektedir. Bu noktada itirazlar ise:

- 1) Gözaltı süresinin uzunluğu
- 2) Yargılamaya yönelik bulguların elde edileceği sürenin kısalığı
- 3) Avukatlarla yeterince görüşme olanağı tanınmaması
- 4) Avukatların delilleri ileri sürme ve elde etmesindeki eksiklikler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Görüleceği üzere terör örgütü başının yeniden yargılanmayı talep etmesi durumunda film yeniden Türk ve Dünya kamuoyuna oynatılacaktır.

Görüntülerin basına yansımaya izin verilmemesi durumunda eski duruşma görüntülerinin yeni haber metinlerine iliştilererek tekrar tekrar izleyicilere izlettirilmesi, hiç şüphesiz basın etiği tartışmalarına kapı aralayacaktır.

Günümüzde, yayıncılık teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin paralelinde haber niteliği taşıyan her olayın ekranlara yansıdığı gözlenmektedir. Görsel haberciliğin meslek ilkelerine uygunluğu da bu gelişmelerin ardından sorgulanmaktadır (Orhon, 2004: 173).

Konuyla ilgili etik kurallar şöyle sıralanabilir:

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi'nde Gazetecinin temel görevleri ve ilkeleri arasında "yanlış, yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi kullanmaktan uzak durulması" ile "gazeteci bilgi, haber, fotoğraf, görüntü, ses, belge elde etmek için yanıltıcı yöntemler kullanamaz" maddeleri yer almaktadır. Söz konusu bildirgenin "Gazetecinin

Doğru Davranış Kuralları” bölümünde ise fotoğraf ve görüntünün güncel olup olmadığının açık biçimde belirtilmesi gerektiğine değinilmektedir (1998).

### **Sonuç Yerine...**

Türk medyasının etik kurallar ve hukuki mevzuat açısından eski görüntülerin benzer yeni haberlerde kullanılması konusunda yeterince hazırlıklı olmadığı ortaya çıkmaktadır.

“Enformasyon kirliliği” kavramının tartışıldığı günümüzde bazı eski görüntülerin ilgili (ya da ilgisiz) çok sayıda yeni haberde tekrar tekrar yayınlanması bilinçli (ya da bilinçsiz) olarak kamu oyunu yanıltabilir. Böyle bir yayıncılık anlayışı zaten sorunlu olan ‘gerçek’ in doğasını daha da karmaşık bir hale getirecektir. Olay anını yansıtmayan görüntülerin, arşiv görüntüsü oldukları belirtilmeden kullanılması habercilik ahlakına ve haberin ‘yenilik’ ilkesine aykırıdır.

### **KAYNAKÇA**

AVCI, Nabi. *Enformatik Cehalet*. Kitabevi, İstanbul, 1999.

ORHON, Nezi. *“Terörün Anlamı ve Görselleştirilmiş Terör / Terörün Görsel Sunumu”*. Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü (Derleyen: Orhan Gökçe-Uğur Demiray), Çizgi Kitabevi, Konya, 2004.

POSTMAN, Neil. *Televizyon Öldüren Eğlence*. Çev: Osman AKINHAY, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.

*Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi*. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 1998.

GÜLMEZ, Sedat. *Karakalemin Çizgisi Yassıada’ya Uzanyor*. Aksiyon, 06.06.2005.

Milliyet Gazetesi. 02.06.2005.